

ग्रोअर पक्ष्यांचे

खाद्य, पाणी व्यवस्थापन

पक्ष्यांना खाद्य देण्याच्या दोन पद्धती आहेत. त्याप्रमाणात खाद्य दिल्यास त्यांची वाढ चांगली होते. वातावरणाचे तापमान बघून पाणी व्यवस्थापन करावे. पक्ष्यांच्या वजनानुसार तीन ते चार टप्प्यांत विभागणी (ग्रेंडिंग) करावी.

तीन आठवडे पूर्ण झालेल्या पक्ष्यांना ग्रोअर असे म्हणतात. त्यांचे व्यवस्थापन करताना १३ ते १४ पक्ष्यांमागे एक खाद्याचे भांडे व ७५ पक्ष्यांमागे एक डिंकर असावे. खुराड्यातील लिटर नेहमी स्वच्छ व आर्द्रतायुक्त असावे. त्यासाठी लिटर (गादी) दररोज खालचे वर करावे व त्यात आवश्यकतेनुसार चुना (एक ग्रॅम प्रति वर्गफूट) या प्रमाणात मिसळावा. डिंकरच्या खालील जागा ओली होऊ देऊ नये. पक्ष्यांना खाद्य देण्याच्या दोन पद्धती आहेत.

१) दररोज प्रमाणित खाद्य देणे :

या पद्धतीमध्ये पक्ष्यांना दररोज सकाळी त्यांच्या प्रमाणित वजनाच्या आवश्यकतेनुसार खाद्य देण्यात येते. साधारणत: खाद्य दिल्यानंतर दीड ते दोन तासांत खाद्य संपवावे. या पद्धतीमध्ये पक्ष्यांना दररोज खाद्य मिळाल्याने त्यांच्यावर शारीरिक ताण पडत नाही. हिवाळ्यात थंड वातावरणात त्यांना दररोज खाद्य मिळाल्याने ऊर्जाही मिळू शकते. या पद्धतीमध्ये कमी वेळेत सर्व पक्ष्यांना पुरेसे असलेले खाद्य दिले जात असल्याने जे पक्षी मोठे आहेत ते खाद्य लवकर खातात व त्यांचे वजन जास्त होते व जे पक्षी लहान आहेत ते पक्षी कमी खाद्य खातात व त्यामुळे त्यांचे वजन प्रमाणित वजनापेक्षा कमी राहते.

२) एक दिवसाआड खाद्य देण्याची पद्धत :

या पद्धतीमध्ये पक्ष्यांना एक दिवसाआड दोन दिवसांचे खाद्य त्यांच्या प्रमाणित वजनाच्या आवश्यकतेनुसार देण्यात येते. खाद्याचे प्रमाण जास्त असल्यामुळे ते संपर्ण्याकरिता जास्त वेळ लागतो म्हणून खाद्य खाण्याची स्पर्धा कमी असते व सर्व पक्ष्यांना पुरेसे खाद्य मिळते. त्यामुळे शेडमध्ये लहान मोठे पक्षी वाढण्याचे प्रमाण कमी होते.

पक्ष्यांची वजने घेणे :

पक्ष्यांची वाढ प्रमाणात होते अथवा नाही, हे बघण्याकरिता पक्ष्यांचे सासाहिक वजन घेणे आवश्यक असते. सासाहिक वजन ठरविलेल्या दिवशीच न चुकता घ्यावीत व वजन घेण्याची वेळ शक्यतोवर एकच असावी. ज्या दिवशी पक्ष्यांना खाद्य दिलेले नसते

प्रकाशन

महाराष्ट्र पशु व मत्त्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर, संशोधन अनुदान अंतर्गत

(स्कीपर डे) अथवा क्रॉपमध्ये खाद्य नसताना वजन घ्यावे. पक्ष्यांची वजने एक ठाराविक रजिस्टरमध्ये नोंद करावीत.

पक्ष्यांचे ग्रेडिंग :

पक्ष्यांच्या वजनानुसार पक्ष्यांची तीन ते चार टप्प्यांत विभागणी करणे याला ग्रेडिंग असे म्हणतात. ग्रेडिंग केल्यामुळे जे पक्षी सरासरी वजनापेक्षा किंवा वयोमानानुसार प्रमाणित केलेल्या वजनापेक्षा कमी राहतात, त्यांना खाद्याचे प्रमाण वाढवून प्रमाणित वजनाएवढे वाढविता येतात. तसेच जे पक्षी प्रमाणित वजनापेक्षा जास्त वजनाचे असतात, अशा पक्ष्यांचे खाद्याचे प्रमाण न

वाढविता त्यांची वजने प्रमाणित वजनाएवढी ठेवता येतात. ग्रेडिंग करण्यापूर्वी पाच टक्के पक्ष्यांचे वजन घेऊन त्यांचे सरासरी वजन काढावे व सरासरी वजनाच्या दहा टक्के वजन सरासरी वजनात मिळवून जे वजन येईल, त्या वजनावरील पक्षी 'ए' ग्रेडमध्ये टाकावे. 'बी' ग्रेड ही सरासरी वजनाएवढी असावी. 'सी' ग्रेड ही सरासरी वजनापेक्षा १०० ग्रॅम, १५० ग्रॅम किंवा २०० ग्रॅमने वयोमानानुसार कमी ठेवावी. 'डी' ग्रेड 'सी' ग्रेडपेक्षा १०० ग्रॅम, १५० ग्रॅम किंवा २०० ग्रॅमने कमी असावी. ग्रेडिंग करण्यापूर्वी किती ग्रेड करावयाच्या आहेत, पक्षी एका विभागातून दुसऱ्या विभागामध्ये (ग्रेडमध्ये) जाऊ नयेत म्हणून तीन फूट पडदा पार्टिशनच्यावर बांधावा. ग्रेडिंग करताना अशक्त, आजारी पक्षी काढून वेगळे ठेवावे म्हणजे मरतूक होणार नाही. ग्रेडिंगवेळी रिंगमध्ये कमी पक्षी घ्यावेत. जेणेकरून ते दबून मरणार नाहीत. पक्ष्यांनी गर्दी करू नये यासाठी पक्षी हलविण्याकरिता एक अथवा दोन कामगार ठेवावेत. ग्रेडिंग आटोपल्यानंतर प्रत्येक ग्रेडमधील पाच टक्के पक्ष्यांचे वजन घेऊन त्यांचे सरासरी वजन व सी.व्ही. काढावा व त्यानुसार खाद्य देण्याचे प्रमाण ठरवावे.

महत्वाचे मुद्दे :

- ग्रोअर पक्ष्यांना मर्यादित पाणी देणे फार महत्वाचे आहे; परंतु पाणी मर्यादित करताना वातावरणाचे तापमान बघून करावे.
- पक्ष्यांची खाद्याची व पाण्याची भांडी त्यांच्या पाठीच्या उंचीची असावी. दररोज पाण्याची भांडी एक टक्का निर्जतुक द्रावणाने स्वच्छ धुवावीत.
- दररोज खुराड्यातील हॉपर खाद्याने (मोजलेले) भरून ठेवावी.
- दर आठवड्याला पाच टक्के पक्ष्यांचे वजन घेऊन त्या वजनाचा प्रमाणित तपशील तयार करून (सरासरी वजन व सी.व्ही.) पशुवैद्यकीय डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार खाद्यप्रमाणात वाढ करून त्यानुसार पक्ष्यांना खाद्य द्यावे.
- वेळापत्रकानुसार सर्व पक्ष्यांचे लसीकरण व डीवर्मिंग करावे.

* मार्गदर्शक *

www.mafsu.in

कर्नल प्रा. (डॉ.) ए. एम. पातुरकर
मा. कुलगुरु, मपमविवि, नागपुर

www.knpcvs.in

डॉ. एस. व्ही. उपाध्ये
अधिष्ठाता, पशुविज्ञान विद्याशाखा,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. एन. व्ही. कुरकुरे
संचालक संशोधन,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. ए. यु. भिकाने
संचालक विस्तार शिक्षण,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. व्ही. डी. आहेर
सहयोगी अधिष्ठाता
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

* लेखक *

डॉ. व्ही. डी. लोणकर

कुक्कटपालनशास्त्र विभाग

क्रांतीसिंह नाना पाटील पशुवैद्यकीय महाविद्यालय, शिरवळ

डॉ. ए. एस. कदम

* संकलन *

डॉ. स्मिता आर. कोल्हे

संशोधन प्रकल्प प्रमुख, पशुवैद्यकीय व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग

क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा